

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Lublinie

LLU.410.003.03.2022

Pani
Ewa Kaźmierczak
Dyrektor
Ośrodka Pomocy Społecznej w Puchaczowie
ul. Tysiąclecia 8
21-013 Puchaczów

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Kontrola nr P/22/031 Wsparcie systemu pieczy zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Lublinie
ul. Okopowa 7, 20-022 Lublin
T +48 81 461 31 20, F +48 81 461 31 11
llu@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-112, 20-001 Lublin 1

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Ośrodek Pomocy Społecznej w Puchaczowie, ul. Tysiąclecia 8, 21-013 Puchaczów (dalej: OPS lub Ośrodek).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ewa Kaźmierczak, Dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej, od 24 czerwca 2009 r. (dalej: Dyrektor, Dyrektor OPS lub Dyrektor Ośrodka).
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja zadań na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jako działania profilaktyczne, zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej i mające na celu ich powrót do rodzin biologicznych oraz stanowiące element deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2021. Dla realizacji celów kontroli wykorzystano dowody sporządzone w latach wcześniejszych oraz w okresie późniejszym, a także dane statystyczne z tych okresów.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Lublinie
Kontroler	Ewelina Baran-Chomiuk, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LLU/14/2022 z 19 stycznia 2022 r. (akta kontroli tom I str. 1-3)

OCENA OGÓLNA

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OPS prawidłowo realizował powierzone mu przez Radę Gminy Puchaczów³ zadania na rzecz wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jako element procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Działania podejmowane przez OPS w kierunku pracy z tymi rodzinami odpowiadały na problemy zidentyfikowane podczas wywiadów środowiskowych.

Z rodzinami przeżywającymi trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych pracował głównie asystent rodziny. Podejmowane przez niego działania na rzecz wsparcia tych rodzin były prawidłowe, adekwatne do stwierdzonych potrzeb oraz zgodne z ustaleniami ujętymi w planach pracy i wywiadach przeprowadzonych przez pracowników socjalnych. Asystent na bieżąco prowadził kompletną dokumentację rodzin (w tym dziennik wizyt). Plany pracy z rodziną, której dzieci umieszczono w pieczy zastępczej, opracowano we współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, przy czym cztery plany (z lutego 2019 r., czerwca 2020 r. oraz maja i listopada 2021 r.) nie zawierały podpisu koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, potwierdzającego przygotowanie tych planów we współpracy z nim.

Asystent rodziny współpracował z koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej oraz placówkami opiekuńczo – wychowawczymi w przygotowaniu i realizacji planów pomocy dziecku. Współpraca pomiędzy jednostkami opierała się na bieżącym kontakcie obu stron (osobistych spotkaniach oraz kontakcie telefonicznym). Asystent rodziny nie zawsze uczestniczył w posiedzeniach do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka, co związane było głównie z ograniczeniami spowodowanymi

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dalej: Gmina.

epidemią COVID-19. Częstotliwość kontaktów nie była ustalana, kontaktowano się w miarę potrzeb.

We współpracy z instytucjami działającymi na rzecz dzieci i rodziny monitorowano sytuację dzieci z rodzin przeżywających kryzys opiekuńczo – wychowawczy a w przypadku wystąpienia negatywnych zjawisk występujących w danej rodzinie podejmowano odpowiednie działania.

Pomimo podejmowanych przez OPS działań w zakresie wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w okresie objętym kontrolą zwiększeniu uległa liczba rodzin niezaradnych pod względem opiekuńczo – wychowawczym (z 11 w 2019 r. do 18 i 19 w latach 2020-2021) oraz liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej (z ośmiu w latach 2019-2020 do 15 w 2021 r., przy czym sześcioro dzieci pochodziło z jednej rodziny, z których czworo pod koniec marca 2022 r. powróciło do rodziny biologicznej).

OPS nie realizował wszystkich działań wynikających z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁴, w szczególności polegających na świadczeniu usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych oraz organizowaniu dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji (grup wsparcia). Ze względu na brak rodzin wspierających, żadna z rodzin przeżywających trudności wychowawcze nie została objęta tą formą pomocy.

Główne założenia oraz cele Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2018-2020 oraz Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021-2023 odnosiły się do działań podejmowanych w ramach wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz przeciwdziałających opuszczeniu przez dziecko domu rodzinnego. Funkcjonujący w OPS monitoring potrzeb rodzin opierał się na wywiadach środowiskowych prowadzonych przez pracowników socjalnych oraz kontaktach z innymi instytucjami.

Sprawozdania rzeczowo – finansowe z zakresu wspierania rodzin składano z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego, w terminach przewidzianych ustawą o wspieraniu rodziny, przy czym sprawozdania za rok 2020 zawierały błędne dane w zakresie kwoty poniesionych wydatków.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

Realizacja zadań na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych jako działania profilaktyczne, zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej i mające na celu ich powrót do rodzin biologicznych oraz stanowiące element deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

Opis stanu faktycznego

1. Rozpoznawanie sytuacji rodzin i monitorowanie potrzeb.

1.1. Rozpoznawanie potrzeb rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych OPS prowadził w szczególności na podstawie: wywiadów środowiskowych pracowników socjalnych i asystenta rodziny, przeprowadzanych z osobami i rodzinami korzystającymi z pomocy społecznej,

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 447, dalej: ustawa o wspieraniu rodziny.

współpracy z pedagogami szkolnymi i nauczycielami oraz działań podejmowanych w ramach pracy Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego⁵.

(akta kontroli tom I str. 50-51)

1.2. W OPS nie opracowano odrębnego dokumentu zawierającego diagnozę sytuacji rodzin i środowisk rodzin przeżywających trudności związane z opieką i wychowaniem dzieci. Jak wyjaśniła Dyrektor Ośrodka na potrzeby opracowania programów wsparcia rodziny niezbędna była analiza danych pozyskanych m.in. z placówek oświatowych, Urzędu Gminy, sprawozdań z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach (MRiPS-03)⁶, (m.in. w zakresie powodów korzystania z pomocy, liczby dzieci korzystających z posiłków w szkołach i przedszkolach) oraz danych z zakresu: działań asystenta rodziny, realizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁷ i realizacji procedury *Niebieskiej Karty*. Dyrektor wskazała, że analizy sytuacji rodzin o niskich umiejętnościach opiekuńczo – wychowawczych dokonywano także podczas opracowywania sprawozdań:

- z realizacji Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020 (w zakresie dot. Gminy),
- z działalności OPS za lata 2019-2020,
- z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie za lata 2019-2020,
- z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2019-2021,
- z wykonania przez Gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2019-2021,

oraz opracowania gminnych programów i strategii, m.in.: Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Puchaczów na lata 2021-2025, Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 i 2021-2025.

(akta kontroli tom I str. 50-51, 77-126)

W związku z nieopracowaniem ww. diagnozy nie zaplanowano rodzajów i form wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, działań służących ich realizacji oraz nie sformułowano wniosków obejmujących zagadnienia wspierania rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

(akta kontroli tom I str.50-51)

1.3. Zgodnie z art. 179 ustawy o wspieraniu rodziny w terminie do dnia 31 marca Wójt przedkładał⁸ Radzie Gminy sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz przedstawiał potrzeby związane z ich realizacją, tj. np. kontynuację zatrudnienia asystenta rodziny, zorganizowanie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz poradnictwa psychologicznego, podejmowanie działań mających na celu pozyskanie rodzin wspierających, podnoszenie kwalifikacji pracowników zajmujących się pracą z rodziną poprzez udział w szkoleniach i innych formach kształcenia, promocję rodzicielstwa zastępczego.

⁵ W skład Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego wchodził m.in. przedstawiciele policji, oświaty, ochrony zdrowia, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

⁶ Dalej: sprawozdania MRiPS-03.

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1249.

⁸ Na mocy uchwały nr XXVII Rady Gminy Puchaczów z 3 grudnia 2012 r., w sprawie wyznaczeniu podmiotu właściwego do realizacji zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny o którym mowa w ustawie o wspieraniu rodziny, OPS przygotowywał i przekazywał sprawozdania dla Wójta Gminy.

W sprawozdaniach za 2019 r. i 2020 r. jako problemy dezorganizujące życie rodzinne wykazywano alkoholizm, ubóstwo, bezrobocie, a także przemoc domową, której nasilenie miało związek z epidemią SARS-CoV-2.

(akta kontroli tom I str.127-149)

1.4. Ośrodek w latach objętych kontrolą nie kierował do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej postulatów odnoszących się do zmian prawnych i organizacyjnych mających na celu wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

(akta kontroli tom I str. 8-10, 54-70)

1.5. W okresie objętym kontrolą funkcjonowały dwa gminne programy wspierania rodziny, tj. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2018-2020 i Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021-2023⁹, w których jako cel główny przyjęto tworzenie oraz rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych poprzez zintegrowane i spójne działania na rzecz dziecka i rodziny.

Zagadnienia uwzględnione w Programach odnosiły się do prowadzenia działań profilaktycznych mających na celu zapobieganie rozdzielaniu dziecka z rodziną biologiczną i przeciwdziałanie umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej oraz powrotu do rodzin biologicznych. Działania te polegały m.in. na wsparciu rodziny przez pracowników socjalnych oraz asystenta rodziny, konsultacjach i poradnictwie specjalistycznym, aktywizacji zawodowej rodzin bezrobotnych, współpracy z podmiotami oraz instytucjami zajmującymi się rodziną, wspieraniu rodziny w przeciwdziałaniu demoralizacji, podejmowaniu działań zmierzających do powrotu dzieci do rodzin biologicznych, promowaniu działań profilaktycznych mających na celu zapobieganie zjawiskom patologicznym mogącym pojawić się w rodzinach. W Programach wskazano podmioty zobowiązane do realizacji tych działań¹⁰.

(akta kontroli tom I str. 77-126)

Programy sporządzono na podstawie dostępnych w OPS dokumentów¹¹ w których ujmowano dane dotyczące m.in. liczby mieszkańców Gminy, informacje dotyczące liczby rodzin korzystających z pomocy oraz powodów korzystania z pomocy. Jak wyjaśniła Dyrektor Ośrodka, przygotowując Programy pozyskiwano informacje z Urzędu Gminy, analizowano sprawozdania MPiPS-3 oraz dane z zakresu działań asystenta rodziny (liczba rodzin objętych wsparciem, liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej), uwzględniane były także dane dotyczące realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

(akta kontroli tom I str. 50-51)

Opracowanie Programów obowiązujących w latach objętych kontrolą nie było poprzedzone konsultacjami społecznymi z rodzinami biologicznym z którymi pracował asystent, rodzinami, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej oraz rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Jak wyjaśniła Dyrektor OPS, autorem Programów jest OPS przy znacznym zaangażowaniu asystenta rodziny, który bezpośrednio pracuje

⁹ Dalej: Programy.

¹⁰ M.in.: OPS, Urząd Gminy, placówki służby zdrowia, świetlice profilaktyczno-wychowawcze, sąd rodzinny, kuratorzy sądowi.

¹¹ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Puchaczów na lata 2021-2025, Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2023, Program osłonowy w ramach wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023.

z rodzinami przeżywającymi trudności, zna ich problemy i potrafi definiować potrzeby.

(akta kontroli tom I str. 54-70)

Zidentyfikowane w Programach potencjalne zagrożenia oraz słabe strony dotyczące funkcjonowania rodziny wskazano w analizie SWOT¹² i dotyczyły m.in.:

- w Programie na 2018-2020: braku świadomości społecznej o potrzebach i możliwościach w zakresie opieki rodziny zastępczej, wyuczony bezradności i roszczeniowości rodzin korzystających z pomocy społecznej, niestabilności prawa dotyczącego polityki społecznej, częstych zmian i trudności w interpretacji przepisów, wzrostu kosztów utrzymania rodzin oraz wzrostu patologicznych zachowań wśród dzieci i młodzieży,
- w Programie na lata 2021-2023: braku bezpośredniego dostępu do poradnictwa psychologicznego na terenie Gminy, braku pozytywnych wzorców osobowych, niewystarczającej liczby atrakcyjnych propozycji spędzania wolnego czasu dla młodzieży zagrożonej demoralizacją, uzależnienia członków rodziny od alkoholu i środków odurzających, rosnącej liczby zadań samorządu przy braku lub niewielkim poziomie dofinansowania ich realizacji, braku ośrodka interwencji kryzysowej w powiecie, nieumiejętnego gospodarowania środkami finansowymi i rosnącej niewydolności opiekuńczo wychowawczej rodziców.

Na podstawie rocznych sprawozdań MRiPS-03 za lata 2019-2021 ustalono, że w 2019 r. bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego występowała u 11 rodzin zamieszkujących na terenie Gminy, rok później liczba rodzin zwiększyła się do 18, a w 2021 r. wyniosła 19.

(akta kontroli tom I str. 50-51, 77-126, 150-204)

Sformułowane w Gminnych Programach cele szczegółowe odnosiły się do:

- w Programie na lata 2018-2020: poprawy funkcjonowania rodziny oraz warunków rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym, zabezpieczenia podstawowych potrzeb bytowych rodzin, podejmowania działań interdyscyplinarnych mających na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym oraz rozwiązywaniu już istniejących, przeciwdziałania marginalizacji społecznej rodzin dysfunkcyjnych oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników działających na rzecz rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem asystenta rodziny,
- w Programie na lata 2021-2023: zapewnienia rodzinom poczucia bezpieczeństwa socjalnego oraz stabilizacji, zapobiegania sytuacjom kryzysowym oraz rozwiązywania już istniejących poprzez podejmowanie działań interdyscyplinarnych, wspieranie w prawidłowym funkcjonowaniu rodzin dysfunkcyjnych, podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników działających na rzecz rodziny.

Zadania służące realizacji ww. celów odnosiły się m.in. do zapewnienia pomocy psychologicznej w szkołach i poradniach psychologiczno-pedagogicznych, wsparcia ze strony asystenta rodziny, organizowania zajęć pozalekcyjnych w szkołach, świetlicach, pozyskiwania do współpracy rodzin wspierających.

(akta kontroli tom I str. 77-126)

Realizację zadań wskazanych w Programach przypisano m.in. Urzędowi Gminy, placówkom oświatowym, organizacjom pozarządowym, placówkom służby zdrowia, kuratorom sądowym, poradni psychologiczno-pedagogicznej. Jako źródło

¹² Z angielskiego: mocne strony (strengths), słabości (weaknesses), możliwości (opportunities) i zagrożenia (threats).

finansowania zadań wskazywano: środki własne Gminy, dotacje oraz środki pozabudżetowe finansowane z innych źródeł.

(akta kontroli tom I str. 77-126)

W Programach nie wskazano sposobu i częstotliwości monitorowania stopnia osiągnięcia celów, nie określono również zasad oraz częstotliwości ewaluacji Programów.

Dyrektor wyjaśniła, że Program jest dokumentem otwartym i długofalowym, będzie podlegał ewaluacji i monitoringowi w zależności od występujących potrzeb rozpoznawanych i ustalanych przez podmioty zajmujące się problemami rodziny. Wskazała, że ocena i monitorowanie działań odbywa się podczas bieżącej pracy asystenta rodziny (sporządzania i analizy okresowych ocen sytuacji rodziny) i pracowników socjalnych oraz sporządzania licznych sprawozdań, monitoringów na potrzeby zarówno Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie¹³ jak i Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej¹⁴. Dodała, że w trakcie trwania kontroli opracowano tabelę: *Cele programu, zadania, podmioty realizujące* w ramach ustalonych celów szczegółowych zawartych w Programie Wspierania Rodziny na lata 2021-2023, która zostanie przesłana do wszystkich podmiotów/realizatorów Programu. OPS, który jest koordynatorem realizacji Programu, przygotowuje raport/informację z jego realizacji. Uzyskane dane pozwolą dokonać ewaluacji celów i zadań określonych w Programie za 2021 r.

(akta kontroli tom I str. 54-70, 74-76)

W Programach wspierania rodziny nie określono wskaźników realizacji, określonych w nich celów oraz nie dokonywano ich ewaluacji. Okresowa ocena realizacji celów Programów dokonywana była - jak wyjaśniła Dyrektor OPS podczas sporządzania corocznych sprawozdań z realizacji zadań w zakresie wspierania rodziny oraz sprawozdań z działalności OPS przedkładanych Radzie Gminy.

Informacje zwrotne na temat realizacji Programów przez podmioty zobowiązane otrzymywano głównie w ramach prowadzonej korespondencji (w formie wiadomości e-mail) oraz kontaktów telefonicznych. Realizacja zadań wskazanych w Programach (w tym z zakresu pomocy i wsparcia dla konkretnych rodzin) omawiana była także podczas spotkań Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych.

W Gminie wystąpiły niekorzystne tendencje odnoszące się do wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych widoczne m.in. w: zwiększeniu liczby rodzin mających trudności w wypełnianiu ww. funkcji, zwiększeniu liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz zmniejszeniu liczby placówek wsparcia dziennego, co zostało opisane w dalszej części wystąpienia.

(akta kontroli tom I str. 54-70)

2. Organizacja pracy z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

2.1. Uchwałą z 2012 r.¹⁵ Rada Gminy wyznaczyła Ośrodek jako podmiot właściwy do realizacji ustawowych zadań administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Zapisy w powyższym zakresie znajdowały się w uchwalonym¹⁶ 22 listopada 2021 r. Statucie OPS oraz Regulaminie

¹³ Dalej: PCPR.

¹⁴ Dalej: ROPS.

¹⁵ Uchwała nr XXVII/163/12 Rady Gminy Puchaczów z 3 grudnia 2012 r. w sprawie wyznaczenia podmiotu właściwego do realizacji zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny.

¹⁶ Uchwała nr XXXVIII/290/21 Rady Gminy Puchaczów.

organizacyjnym Ośrodka. Informacji o realizacji przez Ośrodek zadań dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej nie zawierał wcześniej obowiązujący Statut OPS (uchwalony 29 listopada 2016 r.¹⁷). Jak wyjaśniła Dyrektor, uchwalony Statut regulował zadania Ośrodka na dużym poziomie ogólności, jednak zadania OPS ujęte w Statucie określają przepisy ustawy o pomocy społecznej, przepisy innych aktów oraz zadania przekazane do realizacji na mocy uchwał Rady Gminy. Zgodnie z Regulaminem organizacyjnym Ośrodka, w celu wsparcia rodzin zagrożonych lub przeżywających kryzys utworzono samodzielne stanowisko asystenta rodziny, który jak wyjaśniła Dyrektor OPS, ściśle współpracował z pracownikami socjalnymi.

(akta kontroli tom I str. 8-22, 46-47, 445-446)

2.2. W rocznych sprawozdaniach MPiPS-03 sporządzonych za lata 2019-2021 wykazano, że w Gminie trudności z wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczych miało odpowiednio: 11, 18 i 19 rodzin. Pieczę zastępczą w latach 2019-2020 objęto łącznie siedmioro dzieci, z czego sześć - pieczę rodzinną, natomiast jedno dziecko pieczę instytucjonalną.

Na koniec 2021 r. w pieczy zastępczej przebywało łącznie 15¹⁸ dzieci, co stanowiło wzrost w stosunku do lat 2019-2020, w których w pieczy na koniec roku pozostawało po siedmioro dzieci. W 2021 r. ośmioro dzieci umieszczono w rodzinnej, a siedmioro – w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W 2019 r. nie było przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, w 2020 r. umieszczono w rodzinie zastępczej jedno dziecko. W okresie objętym kontrolą, żadne dziecko nie powróciło do rodziny biologicznej, natomiast w marcu 2022 r. (podczas trwania czynności kontrolnych NIK) do matki biologicznej powróciła czwórka rodzeństwa.

(akta kontroli tom I str. 150-204, 266-267)

3. Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

3.1. W Gminie nie ustalono form monitoringu dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem oraz nie wskazano podmiotów odpowiedzialnych za ten monitoring.

Wójt Gminy wyjaśnił, że podejmowane na terenie Gminy działania mające monitorować sytuację dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem, realizowane były przez różne instytucje (m.in. świetlice, szkoły, przedszkola) bez jednoznacznego wskazania podmiotów odpowiedzialnych za konkretne działania. Wskazał, że na początku września w szkołach sporządzana jest diagnoza czynników ryzyka wystąpienia sytuacji kryzysowej w rodzinach uczniów. Obserwacji uczniów na bieżąco dokonują wychowawcy klas w porozumieniu z pedagogiem szkolnym, a w przypadku stwierdzenia zmian w zachowaniu wskazującym na skutki psychopatologii rodziny, we współpracy z nauczycielami i specjalistą planowane są działania mające na celu pomoc dziecku.

Według wyjaśnień Dyrektor OPS, Ośrodek nie ustalił form monitorowania sytuacji rodzin i dzieci zagrożonych kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. W ocenie OPS nie było potrzeb opracowania takich procedur, a wszystkie zgłoszenia były weryfikowane poprzez wizyty w środowisku. Problemy rodzin zagrożonych kryzysem i przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze Ośrodek rozpoznawał na podstawie bieżącej realizacji zadań pracownika socjalnego i asystenta rodziny. Dyrektor wskazała, że Ośrodek

¹⁷ Uchwała nr XXVI/163/16 Rady Gminy Puchaczów.

¹⁸ W tym sześć dzieci z jednej rodziny.

podejmuje działania w związku z rozpoznaniem negatywnych zjawisk dotyczących sytuacji dziecka: Polegają one na: pomocy psychologiczno-pedagogicznej na terenie szkoły oraz współpracy m.in. z kuratorami sądowymi, szkołami, Gminną Komisją Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, PCPR w Łęcznej, Gminnym Zespołem Interdyscyplinarnym. W przypadku stwierdzenia zagrożenia przemocą, wszczynana jest procedura Niebieskiej Karty. Pracownicy Ośrodka, poprzez wizyty w środowisku weryfikują także anonimowe zgłoszenia, dotyczące negatywnych zjawisk występujących w rodzinie. W opinii Dyrektora OPS, w przyszłości należy rozważyć możliwość/sposób monitorowania rodzin i dzieci zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, które nie korzystają ze świadczeń pomocy społecznej i nie są objęte systematyczną pracą socjalną Ośrodka.

Podejmowane przez asystenta działania w celu ustalenia negatywnych zjawisk dotyczących sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej polegały m.in. na skierowaniu do sądu wniosku o ograniczenie władzy rodzicielskiej i przydzielenie kuratora (w związku z bezradnością rodziców oraz niewydolnością wychowawczą), złożeniu wniosku do Gminnej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o podjęcie interwencji w sprawie zastosowania obowiązku poddania przymusowemu leczeniu odwykowemu (w przypadku, gdy zagrażało to zdrowiu dziecka), skierowaniu dziecka z problemami w nauce do specjalistycznego ośrodka (w sytuacji niewydolności wychowawczej matki).

(akta kontroli tom I str. 48-49, 275-277, tom II str. 110-201, 218-225)

4. Rodzaje i formy wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze.

4.1. Realizowane przez OPS i określone w ustawie o wspieraniu rodziny formy wsparcia rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, polegały na: utworzeniu stanowiska asystenta rodziny (art. 11 ust. 4 pkt 1 ww. ustawy), prowadzeniu we współpracy z innymi instytucjami konsultacji i poradnictwa specjalistycznego oraz terapii i mediacji (art. 10 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy), udzielaniu pomocy prawnej (art. 10 ust. 3 pkt 4 ustawy).

Działania Ośrodka w zakresie pomocy prawnej miały głównie charakter informacyjny, tj. polegały m.in. na kierowaniu zainteresowanych do Ośrodka Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Obywatelskiej działającego w Gminnym Ośrodku Kultury w Puchaczowie lub w Starostwie Powiatowym w Łęcznej, informowaniu o Linii Pomocy Pokrzywdzonym oraz prawnym wsparciu w ramach procedury Niebieskiej Karty.

(akta kontroli tom I str. 266-272)

4.2. Wsparciu rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze służyły również placówki wsparcia dziennego, o których mowa w art. 18 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny prowadzone przez Gminę. W latach 2019-2020 na terenie Gminy funkcjonowało pięć, a w 2021 r. trzy takie placówki (świetlice). W całym okresie objętym kontrolą nie funkcjonowały rodziny wspierające, grupy wsparcia i samopomocy oraz inne punkty usług opiekuńczych i specjalistycznych – co zostało opisane w dalszej części wystąpienia w sekcji „stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli tom I str. 46-47, 266-267)

4.3. W latach 2019-2021 odpowiednio: 33, 58 i 55 rodzin otrzymało wsparcie z zakresu konsultacji i poradnictwa specjalistycznego¹⁹ oraz odpowiednio:

¹⁹ W ramach konsultacji i poradnictwa świadczonego na rzecz osób doświadczających przemocy w ramach procedury Niebieskiej Karty – kierowanie do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, Punktu Konsultacyjnego,

12, siedem i dziewięć w zakresie terapii i mediacji²⁰. Dzieci z rodzin korzystających ze wsparcia²¹ OPS kierował na kolonie letnie, a w wymagających tego przypadkach organizowano rodzinom pomoc w nauce, w tym w odrabianiu lekcji podczas nauki zdalnej.

(akta kontroli tom I str. 266-267, 269-271)

4.4. Zatrudniony przez Wójta Gminy psycholog kliniczny – psychoterapeuta udzielał zapewniających anonimowość bezpłatnych porad w prowadzonym Punkcie Konsultacyjnym²² - osobom uzależnionym od alkoholu lub innych używek, osobom współuzależnionym lub osobom dorosłym z syndromem DDA²³, a następnie w miarę stwierdzonych potrzeb kierował osoby uzależnione do leczenia specjalistycznego oraz udzielał wsparcia po zakończeniu leczenia odwykowego.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła, że w okresie trwania epidemii, tj. od marca 2020 r., Gmina udostępniła swoim mieszkańcom dodatkowo (w wyznaczonych godzinach) możliwość uzyskania wsparcia specjalistycznego (poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne) za pośrednictwem komunikatorów internetowych (Messenger, WhatsApp), wiadomości e-mail oraz telefonicznie.

(akta kontroli tom I str.269-272)

4.5. Na podstawie analizy dokumentacji dziesięciu rodzin objętych wsparciem pomocy społecznej, które w okresie kontroli najdłużej wykazywały problemy opiekuńczo-wychowawcze ustalono, że:

- działania podejmowane przez OPS w kierunku pracy z rodziną przeżywającą trudności odpowiadały na problemy zidentyfikowane podczas wywiadów środowiskowych. Rodziny, w których diagnozowano problem opiekuńczo – wychowawczy borykały się głównie z niewydolnością wychowawczą związaną z wielodzietnością, samotnym rodzicielstwem, nadużywaniem alkoholu oraz problemami finansowymi,
- na podstawie oceny sytuacji rodziny, przeprowadzonej podczas wywiadu środowiskowego, pracownik opieki określał zakres i rodzaj pomocy, dotyczący głównie pomocy finansowej oraz innych świadczeń niepieniężnych,
- działania prowadzone przez asystenta rodziny opierały się przede wszystkim na podniesieniu świadomości rodziców w codziennym ich funkcjonowaniu (wspólne zakupy, racjonalne gospodarowanie środkami finansowymi), rozwijaniu umiejętności opiekuńczo wychowawczych poprzez motywowanie rodziców do stosowania systemu nagród i kar, motywowaniu do systematycznego leczenia dzieci (asystent wspólnie z rodziną wyjeżdżał na wizyty lekarskie), pomocy w opiece i wychowaniu dziecka (nauka pielęgnacji dzieci i niemowląt, racjonalne żywienie), przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji rodziny poprzez zachęcanie do brania udziału w terapiach (np. podjęcie leczenia alkoholizmu, radzenia sobie z agresją, konsultacjach z psychologami),
- w przypadku konieczności pomocy rodzinie w zakresie porady prawnej, pracownicy socjalni lub asystent rodziny pomagali w wypełnieniu dokumentów urzędowych, kierowali rodziny w miejsca, gdzie można uzyskać darmową poradę prawną lub psychologiczną,

PCPR w Łęcznej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, konsultacje z pedagogiem i psychologiem szkolnym, spotkania grup roboczych i ustalenie planu pomocy w ramach działań Niebieskiej Karty.

²⁰ Kierowanie osób z problemami alkoholowymi oraz osób współuzależnionych do Gminnej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, sporządzenie wniosków o podjęcie leczenia odwykowego, kierowanie osób wykazujących zaburzenia psychiczne do Zespołu Leczenia Środowiskowego.

²¹ W latach 2019-2021 15 dzieci z siedmiu rodzin wyjechało na kolonie letnie.

²² Czynnym dwa razy w miesiącu, w pierwszy i trzeci poniedziałek miesiąca.

²³ Dorosłe Dzieci Alkoholików.

- rodziny nieobjęte wsparciem asystenta korzystały głównie z pomocy finansowej (zasiłki celowe na zakup żywności, opał, remonty, pokrywanie kosztów wyżywienia dzieci w szkołach), wsparcia w zakresie poszukiwania pracy lub możliwości korzystania z aktualnie realizowanych projektów²⁴.

(akta kontroli tom II str. 1-213)

Gmina nie organizowała spotkań dla rodzin, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji. Rodziny przeżywające trudności nie były objęte pomocą rodzin wspierających, co było spowodowane brakiem zainteresowanych do udzielania wsparcia w tej formie.

(akta kontroli tom I str. 46-47, 54-70)

Szczegółowa kontrola dokumentacji 10 rodzin, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej²⁵, wykazała, że:

- praca z rodziną, której dzieci przebywały w pieczy zastępczej opierała się na dążeniu do stworzenia warunków umożliwiających powrót dzieci do rodziny biologicznej. Polegała m.in. na motywowaniu rodzin (przez asystenta oraz osoby współpracujące) do: korzystania ze specjalistycznych poradni (np. leczenia alkoholizmu), poszukiwania i utrzymywania pracy, korzystania ze wsparcia terapeuty (w zakresie nabywania wzorców prawidłowego rodzicielstwa), regularnych kontaktów z dziećmi. Działania powyższe odbywały się przy ścisłej współpracy z koordynatorami pieczy zastępczej, kuratorami sądowymi, pracownikami socjalnymi,
- przy wsparciu asystenta rodziny uzyskiwały pomoc prawną, pomoc w zakresie badań psychologicznych i pomocy mającą na celu poprawę warunków mieszkaniowych (motywowanie do wykonania remontu, pomoc w zdobyciu środków na ten cel),
- w przypadku podejrzenia kontynuowania negatywnych zachowań przez rodziny objęte ww. wsparciem, pracownicy OPS we współpracy z asystentem kierowali zawiadomienia do służb lub komisji (np. Gminnej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych),
- po umieszczeniu dziecka w pieczy, praca z rodziną dostosowana była do jej sytuacji przy zastosowaniu możliwych środków (wizyta w domu rodziny, spotkania w OPS, kontakty telefoniczne) oraz z częstotliwością nie mniejszą²⁶ niż podczas przebywania dziecka z rodziną biologiczną.

Zastosowane przez asystenta rodziny formy wsparcia w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym były adekwatne do zdiagnozowanych problemów i form pracy wskazanych w dokumentacji rodziny, opierały się na przeprowadzonych wywiadach środowiskowych oraz były spójne z problemami, które ujmowano w planach pracy z rodziną.

(akta kontroli tom I str. 441-442, tom II str. 1-217)

4.6. W ramach przeprowadzenia badań kontrolnych do 20 rodzin objętych kryzysem wysłano ankiety, w których pytania odnosiły się do zakresu i potrzeby wsparcia przez OPS. Według odpowiedzi na pytania udzielone przez 13 ankietowane rodziny: praca asystenta jest potrzebna i skuteczna (69% ankietowanych) oraz najbardziej pomocna (75% ankietowanych). Asystent odwiedzał rodzinę raz w tygodniu

²⁴ Program Aktywni - integracji społecznej i zawodowej w Gminie Puchaczów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 11 Włączenie społeczne, Działanie 11.1 Aktywne włączenie, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

²⁵ W tym dwóch rodzin, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej w latach wcześniejszych, pięciu rodzin, współpracujących z asystentem rodziny i trzech rodzin, które nie współpracują z asystentem.

²⁶ Wyjątek stanowiły sytuacje, gdy rodzice bądź rodzic przebywali na leczeniu odwykowym lub gdy rodzic zmieniał miejsce zamieszkania.

(55% ankietowanych). Dzieci ankietowanych uczęszczałyby do placówek wsparcia dziennego, gdyby takie funkcjonowały (55% ankietowanych), rodziny nie korzystałyby z pomocy rodzin wspierających (75% ankietowanych).

(akta kontroli tom I str. 447-451)

5. Asystenci rodziny

5.1. W okresie objętym kontrolą, wsparcia rodzinie przeżywającej kryzys opiekuńczo-wychowawczy udzielał asystent rodziny. Na koniec 2019 r. i 2021 r. asystent współpracował z 11, a na koniec 2020 r. - z 10 rodzinami. W okresie objętym kontrolą nie było przypadku przekroczenia określonego w art. 15 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny limitu 15 rodzin współpracujących z asystentem. Na podstawie sporządzanego przez pracownika socjalnego wywiadu środowiskowego określano niezbędną dla rodziny pomoc oraz plan działania. Nie stwierdzono przypadku nieobjęcia wsparciem asystenta rodziny borykającej się z problemami opiekuńczo wychowawczymi. Współpracą z asystentem objęto wszystkie rodziny zobowiązane do współpracy na podstawie postanowień sądu.

Nie wszystkie rodziny, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej, zostały objęte pracą asystenta rodziny. Brak objęcia wsparciem przez asystenta trzech rodzin był spowodowany: częstymi zmianami miejsca zamieszkania rodziny, niechęcią do pracowników socjalnych oraz niewyrażeniem zgody na pracę z asystentem.

(akta kontroli tom I str. 266-267)

5.2. W wyniku szczegółowego badania dokumentacji 10 rodzin objętych wsparciem asystenta w latach 2019 - 2021²⁷ ustalono, że:

- sporządzona przez pracowników socjalnych dokumentacja wywiadów środowiskowych zawierająca informacje m.in. o: liczbie osób w gospodarstwie domowym, przyczynach kryzysu w rodzinie, sytuacji mieszkaniowej, zdrowotnej, finansowej rodziny – umożliwiła opracowanie planów pracy oraz dokonanie diagnozy rodziny przez asystenta,
- objęcie rodziny wsparciem asystenta dokonywano na wniosek pracownika socjalnego oraz po akceptacji przez Dyrektora Ośrodka. Z wyjątkiem jednego przypadku, w którym objęcie wsparciem asystenta rodziny - w związku z brakiem jego zatrudnienia przez OPS - nastąpiło po 57 dniach od podjęcia decyzji, procedura przydzielenia rodzinie asystenta odbywała się w ciągu miesiąca, tj.: w trzech przypadkach w ciągu jednego dnia, w pozostałych - od trzech do 28 dni. Dla wszystkich rodzin objętych kontrolą, przynajmniej raz w roku opracowano we współpracy z rodziną oraz pracownikiem socjalnym szczegółowy plan pracy. Zidentyfikowane w planie zadania odpowiadały na problemy rodziny ustalone w wywiadzie środowiskowym przez pracownika socjalnego.

(akta kontroli tom I str. 357, 439-440)

Plany pracy z rodziną nie zawierały mocnych stron rodziny i celów krótko- i długoterminowych, a terminy realizacji działań ustalono jako: „codziennie”, „w miarę potrzeb”, „cały czas”, „podczas wizyt”, „raz na dwa tygodnie”, „raz w miesiącu”, „do grudnia 2020”. Wyjątek stanowiły ujęte w planach działania wskazujące konkretny dzień taki jak: wizyta na USG, badania lekarskie, napisanie wniosku do sądu, rejestracja w urzędzie pracy.

Jak wyjaśniła asystent rodziny, terminy działań ustalano w zależności od potrzeb rodziny, omawiano na bieżąco podczas wizyt w miejscu zamieszkania. Dodała,

²⁷ Dwie z 10 rodzin rozpoczęły współpracę z asystentem w 2012 r. i nadal ją kontynuują; trzy rodziny zakończyły współpracę z asystentem odpowiednio w 2019 r., w 2020 r. i w 2021 r.

że określając terminy realizacji korzystała ze wskazówek uzyskanych podczas szkoleń w powyższym zakresie.

Określone w planach działania zawierały cel główny (np. poprawa funkcjonowania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, prowadzenia gospodarstwa domowego, stworzenie warunków do powrotu dzieci z pieczy zastępczej) oraz cele szczegółowe (np. nabycie nawyków analizy dokonywanych wydatków, wykazanie zainteresowania dziećmi, prowadzenie trzeźwego stylu życia) bez określonych terminów ich realizacji. Jak wynika z wyjaśnień asystent rodziny, w formie ustnej podczas bieżących spotkań z rodzinami, wprowadzała do planów pracy działania krótkoterminowe.

Identyfikowane przez asystenta potrzeby odnosiły się głównie do działań zabezpieczających potrzeby rodzin pod kątem:

- finansowym np. pozyskanie alimentów na dzieci, renty socjalnej, świadczeń finansowych z urzędu czy orzeczeń o kształceniu specjalnym,
- zdrowotnym – dbanie o zdrowie, przyjmowanie leków i witamin,
- społecznym – regulowanie zadłużeń, zaległości u komornika, posiadanie umowy o pracę, dbanie o porządek w mieszkaniu.

(akta kontroli tom I str. 71, 439-442, tom II str. 59-110)

Efekty działań ujętych w planach pracy z rodziną odnosiły się do celów szczegółowych tych działań (np. rodzina spłaca zadłużenie, rodzina spędza czas razem, mąż utrzymuje pracę), a realizację tych działań przypisano konkretnym – odpowiedzialnym za ich wykonanie osobom (np. ojciec, matka, cała rodzina, asystent rodziny). W planach wskazano także instytucje, które mogą udzielić dodatkowego wsparcia w realizacji działań.

(akta kontroli tom II str. 59-110)

5.3. Działania podejmowane przez asystenta rodziny były zgodne z postanowieniami planu pracy z rodziną oraz wykorzystywały wszystkie funkcjonujące na terenie Gminy formy pomocy przewidziane w ustawie o wspieraniu rodziny. Koncentrowały się na umożliwieniu rodzinie prawidłowego funkcjonowania w środowisku oraz właściwego wykonywania funkcji opiekuńczo-wychowawczych tj. np.:

- nabywaniu umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego (utrzymywanie czystości w domu, terminowe spłacenie opłat domowych, regulowanie zadłużeń, planowanie zakupów, przygotowywanie posiłków),
- poprawie sytuacji finansowej rodziny (utrzymanie pracy, zachęcanie do zarejestrowania się w Urzędzie Pracy, zachęcanie do odbywania kursów zawodowych i podnoszenia kwalifikacji),
- zapewnieniu dzieciom odpowiednich warunków emocjonalno – bytowych (prezentowanie form spędzania czasu z dziećmi, rozmowy na temat potrzeb dzieci, zapewnienie warunków do nauki, współpraca z wychowawcami w szkole, zapewnienie bezpieczeństwa),
- zachęcaniu do podejmowania leczenia odwykowego, leczenia specjalistycznego,
- wspieraniu kobiet w ciąży i opiece nad noworodkiem (zachęcanie do przyjmowania leków, rejestrowanie się na wizyty i badania kontrolne, motywowanie do gromadzenia dokumentacji ciążyowej),
- w przypadku zaistnienia bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka podejmowano decyzję o konieczności odebrania dziecka rodzinie.

Zadania wskazane w planach pracy z rodziną były na bieżąco realizowane przez asystenta zarówno podczas wizyt domowych jak i w czasie wspólnych wyjazdów czy kontaktów telefonicznych. Większość zadań wskazanych do realizacji

w planach pracy nie zawierała szczegółowych terminów lub przedziału czasowego realizacji. Cele zadań, których termin został określony, zostały zrealizowane w zgodzie z planem.

Asystent współpracował z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, placówkami szkolnymi, kuratorami zawodowymi. W przypadku konieczności zapewnienia wsparcia osobistego, asystent towarzyszył rodzinie w wizytach lekarskich czy podczas spotkań w szkole. Na prośbę rodziny pomagał w załatwieniu spraw urzędowych lub sądowych, w szczególności podczas wypełniania dokumentów.

Częstotliwość spotkań z rodziną uzależniona była w dużej mierze od samodzielności rodziny, z którą pracował asystent. W 2019 r. osobiste spotkania asystenta z rodziną odbywały się średnio trzy razy w ciągu miesiąca, a w latach 2020-2021 cztery razy. W przypadku rodzin skrajnie niesamodzielnych asystent rodziny intensyfikował swoje wizyty do dziewięciu - dziesięciu w miesiącu.

(akta kontroli tom I str.439-442, tom II str. 1-53, 59-212)

5.4. Asystent współpracował z koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej (sześć rodzin) oraz placówką opiekuńczo – wychowawczą (dwie rodziny) w przygotowaniu i realizacji planów pomocy dziecku. Współpraca ta polegała na bieżącym kontakcie obu stron (osobistych spotkaniach oraz kontakcie telefonicznym). Częstotliwość kontaktów nie była ustalana, kontaktowano się w miarę potrzeb. Sporządzone w okresie objętym kontrolą, cztery plany pracy rodziny zawierały podpisy rodziny, asystenta oraz pracownika socjalnego. Nie zawierały udokumentowanego podpisu koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, potwierdzającego przygotowanie tego planu we współpracy z nim, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Jak wyjaśniła Dyrektor OPS, kontakty odbywały się zwykle w formie rozmów/konsultacji telefonicznych, w miarę możliwości były także realizowane poprzez spotkania bezpośrednie. Kontakty te nie przebiegały według ściśle określonego harmonogramu, odbywały się w zależności od zaistniałej potrzeby. Nie zostały opracowane w tym zakresie standardy, ponieważ zdaniem Dyrektora trudno jest zaplanować częstotliwość kontaktów, zazwyczaj odbywały się one w miarę bieżących potrzeb.

(akta kontroli tom I str. 54-70, 359-420)

OPS bez zbędnej zwłoki odpowiadał na zapytania przesyłane przez koordynatorów w zakresie opisu aktualnej sytuacji rodziny dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo – wychowawczej oraz sporządzał „Karty matki biologicznej”. Przekazane informacje dotyczące sytuacji rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej były niezbędne do sporządzenia rzetelnych planów pomocy dziecku oraz ich modyfikacji.

Z informacji uzyskanych od pracowników socjalnych placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz koordynatorów rodzin zastępczych, w których przebywały dzieci z terenu Gminy wynikało, że asystent rodziny na bieżąco przekazywał im informacje o istotnych dla dzieci wydarzeniach oraz współpracował podczas opracowywania planów pomocy rodzinie. Nie w każdym jednak przypadku uczestniczył w posiedzeniach zespołów ds. okresowej oceny sytuacji dziecka. Główną przyczyną nieobecności asystenta był brak zaproszenia do udziału w posiedzeniach uzasadniany sytuacją epidemiczną, a w związku z powyższym organizowaniu posiedzeń zespołów w ograniczonym składzie (bez udziału osób z zewnątrz), w jednym przypadku brak uczestnictwa w posiedzeniach spowodowany był znaczną odległością placówki (400 km).

Według danych uzyskanych od koordynatorów pieczy zastępczej z powiatów, na terenie których umieszczone były w pieczy dzieci z Gminy Puchaczów, tj.

- MOPR w Lublinie - asystent rodziny uczestniczył w trzech²⁸ z 19 posiedzeń zespołów do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka²⁹, zorganizowanych w latach 2019-2021. Z przedłożonej do kontroli dokumentacji wynika, że asystent zakończył współpracę z jedną rodziną w czerwcu 2019 r. ze względu na zmianę miejsca zamieszkania oraz powtórnie ją nawiązał w styczniu 2020 r. Od marca 2020 r. w związku z epidemią COVID-19 asystent nie był zapraszany do udziału w posiedzeniach zespołu i do zakończenia czynności kontrolnych MOPR w Lublinie zwracał się jedynie do OPS z prośbą, o uzupełnienie dokumentacji związanej z rodziną,
- PCPR w Łęcznej asystent rodziny w latach 2019-2021 brał udział w czterech³⁰ z dziewięciu posiedzeń dotyczących okresowej oceny sytuacji dziecka. Nieobecności asystenta na pięciu posiedzeniach zespołu wynikały z trwającego zawieszenia bezpośrednich spotkań wynikających z sytuacji pandemicznej.

W opinii koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, współpraca z asystentem rodziny przebiegała prawidłowo. Za istotny z punktu widzenia koordynatorów pieczy zastępczej uznano sprawny i właściwy przepływ informacji, monitorowanie pobytu dzieci podczas ich urlopowania do rodziny biologicznej oraz prowadzone przez asystenta działania mające na celu powrót dzieci do rodzin biologicznych.

(akta kontroli tom I str. 54-70, 359-420)

5.5. We wszystkich skontrolowanych przypadkach systematycznie prowadzono rzetelną, pozwalającą na zobrazowanie sytuacji rodziny dokumentację. Obejmowała ona m.in. dzienniki działań w środowisku³¹, dokumentację medyczną, dokumentację z prowadzenia ciąży, notatki z wizyt oraz rozmów telefonicznych, pisma kierowane do sądów oraz instytucji publicznych, wnioski o skierowanie na leczenie odwykowe oraz specjalistyczne. W wymagających tego przypadkach asystent gromadził rachunki za dokonane zakupy, opłaty oraz umowy o pracę członków rodziny. Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 15 ustawy o pieczy zastępczej, terminowo (nie rzadziej niż co pół roku) dokonywano okresowych ocen sytuacji rodziny. Przedstawiona do kontroli dokumentacja w pełni odzwierciedlała czynności podejmowane przez asystenta oraz osiągnięte dzięki temu efekty pracy z rodziną.

(akta kontroli tom I str. 439-442)

Stwierdzone przez asystenta i ujęte w planach pracy problemy, występujące w przyjętych do próby rodzinach oraz działania służące ich rozwiązaniu dotyczyły, w szczególności:

- sytuacji życiowej rodzin, której poprawie służyło wsparcie w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego (trening budżetowy, doposażenie mieszkania meblami, pomoc w pozyskaniu mieszkania socjalnego), motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej, zachęcanie do zgłaszania się do urzędu pracy, zachęcenie do uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego,
- sytuacji finansowej rodzin, której poprawie służyły działania polegające np. na dożywianiu dzieci w szkołach, pomocy w formułowaniu wniosków

²⁸ W dwóch spotkaniach (w marcu i w grudniu) oraz w 2020 r. – jednym (w lutym).

²⁹ Dzieci w wieku do trzeciego roku życia.

³⁰ 20 lutego, 30 kwietnia i 15 lipca 2019 r. oraz 8 stycznia 2020 r.

³¹ Dziennik zawierał informację o dacie i godzinie wizyty u rodziny, a w przypadku rozmowy telefonicznej stosowną adnotację, zapis przeprowadzonych działań, kontaktów z innymi instytucjami.

- o odroczenie spłaty kredytów czy zobowiązań alimentacyjnych oraz rozłożenia na raty zaległości za opłaty,
- sytuacji zdrowotnej, której poprawie służyła aktywna współpraca ze szkołami i poradniami lekarskimi polegająca na: umawianiu na wizyty lekarskie, zorganizowaniu transportu do szpitala, motywowaniu do uczestnictwa w terapiach odwykowych, motywowanie do dbania o ciążę, suplementacji i regularnych wizyt,
 - problemów psychologicznych, których rozwiązaniu służyły np. informowanie o możliwości skorzystania z bezpłatnych konsultacji psychologicznych na terenie Gminy oraz wizyty u terapeuty,
 - problemów wychowawczych, którym rozwiązaniu służył udział w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych (motywowanie rodziców do udziału w warsztatach kompetencji wychowawczych),
 - problemów wychowawczych z dziećmi rozwiązywanych poprzez aktywną współpracę ze szkołami i trening kompetencyjny, a także motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych (motywowanie rodziców do udziału w grupowych spotkaniach z terapeutą).

We wszystkich przyjętych do próby kontrolnej rodzinach występowały powyższe problemy, a praca asystenta nie zawsze przynosiła oczekiwane efekty, w szczególności w stosunku do problemów, których rozwiązanie wymagało zaangażowania i chęci współpracy ze strony rodziny np. niegospodarności, leczenia uzależnień, braku życiowej samodzielności. Skuteczność działań asystenta widoczna była w realizacji celów częściowych (wizyta u lekarza, przyznanie świadczenia socjalnego, doposażenie mieszkania). Zakończenie współpracy z asystentem we wszystkich przypadkach odbywało się na prośbę rodziny.

Na bieżąco monitorowano sytuację rodzin, a w przypadku potencjalnego ryzyka związanego z ich funkcjonowaniem skutkującego narażeniem dobra dziecka informowano właściwe instytucje, w tym kierowano zawiadomienia do sądu.

(akta kontroli tom I str. 439-442)

Przy skutecznym zaangażowaniu i wsparciu asystenta, skierowano dziecko z rodziny z problemami opiekuńczo - wychowawczymi do szkoły z internatem, asystent pomógł w kompletowaniu dokumentów, zawiezieniu dziecka do nowej szkoły, kontaktował się także z nauczycielami. W przypadku jednej z rodzin działania asystenta w zakresie motywowania do starania się o powrót dzieci z pieczy zastępczej nie zapobiegły sytuacji pozbawienia rodziny praw rodzicielskich i przekazania dzieci do adopcji.

Współpraca asystenta rodziny z pracownikami socjalnymi zatrudnionymi w OPS polegała m.in. na wspólnych wyjazdach do rodzin objętych pomocą, bieżących konsultacjach w sprawach zaistniałych w rodzinach sytuacji problemowych oraz wymianie informacji przed przygotowaniem okresowej oceny sytuacji rodziny.

(akta kontroli tom I str. 54-70, 439-442)

W okresie objętym kontrolą sześć rodzin zakończyło współpracę z asystentem. W czterech przypadkach prowadzono monitoring, który jak ustalono na podstawie dokumentacji trzech rodzin, trwał w dwóch przypadkach od trzech do czterech miesięcy po zakończeniu pracy z rodziną, w jednym przypadku – w związku z zakończeniem współpracy w grudniu 2021 r. – trwa nadal. Polegał on na odbywaniu wizyt w środowisku oraz kontaktach telefonicznych z instytucjami, które wspierały rodzinę, np. placówkami szkolnymi czy kuratorami sądowymi. Dwie

rodziny zakończyły współpracę z asystentem ze względu na zmianę miejsca zamieszkania. Wśród monitorowanych rodzin, nie stwierdzono przypadków konieczności powrotu do pracy z asystentem. Podejmowane przez asystenta rodziny czynności i częstotliwości wizyt, pozwalały na pozyskiwanie informacji odzwierciedlających sposób funkcjonowania rodziny.

(akta kontroli tom I str. 72, 421-429)

W Ośrodku nie opracowano metodologii oceny efektywności pracy asystenta rodziny. Jak wyjaśniła Dyrektor OPS, ocena pracy asystenta rodziny dokonywana była na podstawie sporządzanych przez niego comiesięcznych kart czasu pracy, okresowych ocen sytuacji rodziny oraz obserwacji współpracy z pracownikami socjalnymi i działań w środowisku.

W badanym okresie asystent rozpoczął pracę z ośmioma rodzinami, w tym z dwoma w 2019 r. i trzema odpowiednio w 2020 r. i w 2021 r. W 2019 r. i w 2020 r. wystąpiły przypadki, zakończenia współpracy z rodzinami bez osiągnięcia zakładanych celów – po sześciu miesiącach (w 2019 r.) oraz po pięciu dniach (w 2020 r.), co było spowodowane zmianą miejsca zamieszkania tych rodzin.

(akta kontroli tom I str. 50-51, 265)

6. Prowadzenie placówek wsparcia dziennego i zapewnienie im miejsc dla dzieci.

6.1. Gmina, zgodnie z zapisami Programów oraz art. 18 ust. 1 i 2 ustawy o wspieraniu rodziny, zapewniała pomoc dzieciom z rodzin przeżywających kryzys wychowawczy poprzez umożliwienie im przebywania w placówkach wsparcia dziennego – w formie świetlic opiekuńczych. W latach 2019-2020 funkcjonowało pięć takich świetlic, a w 2021 r. trzy. Świetlice były prowadzone przez stowarzyszenie wyłonione w otwartym konkursie ofert, ogłoszonym przez Gminę.

Organizowanie zajęć pozalekcyjnych w świetlicach było jednym z celów szczegółowych Programów.

W latach 2019-2020 z zajęć prowadzonych w świetlicach skorzystało łącznie 80 dzieci, a w 2021 r. – 50. Ze wsparcia świetlic w 2019 r. korzystały cztery rodziny z trudnościami opiekuńczo wychowawczymi³² (z 78 rodzin korzystających) w 2020 r. – trzy rodziny (z 75), a w 2021 r. żadna z 52 rodzin³³ nie korzystała z takiej formy wsparcia. W okresie objętym kontrolą nie było przypadku kierowania przez sąd dzieci do uczestnictwa w zajęciach organizowanych w świetlicy.

Świetlice działały w oparciu o regulamin organizacyjny oraz statut stowarzyszenia. Określony w nich zakres działań dotyczył m.in. tworzenia dzieciom warunków fizycznego, psychicznego i poznawczego rozwoju, pomocy w odrabianiu lekcji, zapewnienia pomocy w postaci dożywiania dzieci, kształtowania u dzieci nawyków uczenia się i zachowań prozdrowotnych, pomocy rodzinom i dzieciom sprawiającym problemy wychowawcze, zagrożonym przestępczością, demoralizacją lub uzależnieniem.

(akta kontroli tom I str. 281-356,452)

6.2. Na podstawie dokumentacji pięciorga dzieci, które uczestniczyły w zajęciach prowadzonych przez placówki wsparcia dziennego, ustalono, że:

- zakres działań realizowanych na rzecz dziecka był zgodny z regulaminem placówki³⁴. W świetlicach obowiązywał plan pracy zawierający tygodniowy i miesięcznym harmonogramem zajęć,

³² Rodziny wykazywane w sprawozdaniach MPiPS-3.

³³ Z trzech działających świetlic, w Ciechankach, Nadrybiu i Ostrówku.

³⁴ Zajęcia w świetlicach polegały na: 1. kształtowaniu rozwoju psychicznego i poznawczego u dzieci, (uczestniczyły w zajęciach profilaktycznych: „Jestem doceniany i doceniam innych”, „Co mogę zrobić, żeby

- nie prowadzono diagnozy potrzeb dziecka związanych z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz rozwojowymi na etapie jego przyjęcia. Na podstawie karty kandydata do świetlicy środowiskowej³⁵ Komisja³⁶ stwierdzała potrzebę udzielenia pomocy rodzinie i podejmowała decyzję o przyjęciu dziecka do placówki. Z wyjaśnień Dyrektor OPS wynika, że nie brała ona udziału w pracach Komisji,
- w przedłożonej do kontroli dokumentacji, brak było informacji o współpracy świetlic z innymi instytucjami działającymi na rzecz dziecka (tj. Policją, OPS, poradnią psychologiczną)³⁷ oraz rodzicami dziecka³⁸. Przewodniczący Stowarzyszenia wyjaśnił, że świetlice współpracują z OSP, nauczycielami, pedagogami szkolnymi. Jeżeli jest taka potrzeba, dzieci uczestniczą we wspólnych imprezach przygotowywanych zarówno przez gminę, jak i przez stowarzyszenie, np. piknik profilaktyczny. Dodał, że zakres współpracy zależy od potrzeby danej świetlicy i funduszy otrzymanych przez Gminę i Powiat Łęczyński,
- dokumentacja dwóch z pięciu dzieci uczestniczących do jednej ze świetlic zawierała arkusz obserwacji wychowanka. Obejmował on m.in. informacje dotyczące rodziny (w zakresie sytuacji mieszkaniowej, rodzeństwa, współpracy z rodzicami); sytuacji szkolnej i dotychczasowego przebiegu nauki; diagnozę; indywidualny program wychowawczy, w tym informacje dotyczące jego monitoringu i ewaluacji oraz podsumowanie rocznej pracy dziecka. Przewodniczący Stowarzyszenia wyjaśnił, że w pozostałych placówkach nie prowadzono takiej dokumentacji,
- pomimo ujęcia w regulaminie świetlicy zapisów dotyczących prowadzenia indywidualnego planu pracy z dzieckiem, tylko w jednym przypadku plan taki przedłożono do kontroli. Przewodniczący Stowarzyszenia wyjaśnił, że kierownik placówki sporządza dokumentację według potrzeb. Dodał, że w wygaszonych placówkach podczas przenoszenia dokumentacji nie zabezpieczono dokumentów, takich jak indywidualny plan pracy i arkusz obserwacji wychowanka.

W latach 2019-2021 Gmina nie prowadziła kontroli funkcjonowania świetlic opiekuńczych.

(akta kontroli tom I str. 266-267, 278-356)

Ustalono, że pomimo uwzględnienia w Programach potrzeby organizowania czasu wolnego i wypoczynku dla dzieci z rodzin wymagających wsparcia, rozwoju alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży oraz świadomości słabych stron Gminy związanych z niewystarczającą liczbą atrakcyjnych propozycji spędzania czasu wolnego dla młodzieży zagrożonej

poczuć się lepiej”, „Jak radzić sobie w trudnych sytuacjach”, „Wpływ nikotyny na nasze ciało”); 2. pomocy w odrabianiu zadań domowych (przeprowadzono testy, dyktanda, powtarzano materiał), 3. tworzeniu dzieciom warunków do rozwoju fizycznego (obywały się zabawy na placu zabaw, gra w piłkę na świeżym powietrzu, marsz w terenie, wycieczki do okolicznych miejsc), 4. kształtowaniu u dzieci nawyków prozdrowotnych („Jak chronić wodę przed zanieczyszczeniem”, „Kiedy owoce są przejrzałe”, „Co i dlaczego szkodzi zdrowiu”, „Zasady ruchu drogowego”), 5. prowadzeniu zajęć rozwojowych (robienie gazetowych pojemników na dzień mamy, konkurs recytatorski, projektowanie okładki ulubionej książki, robienie kwiatów z makaronów).

³⁵ Karta zawierała informacje takie jak: dane dziecka i rodzica, posiadane rodzeństwo, stan zdrowia dziecka oraz warunki mieszkaniowe.

³⁶ Komisja decydująca o przyjęciu dziecka do świetlicy, zgodnie z Regulaminem Świetlicy, składała się z Kierownika świetlicy, wychowawcy, dyrektora lub pedagoga szkolnego, jeśli zachodzi taka potrzeba – przedstawiciela OPS lub kuratora.

³⁷ Do kontroli przedłożono relacje z festynu profilaktycznego pt. „Bezpieczne Wakacje” zorganizowanego przez świetlicę, na których obecni byli przedstawiciele Policji (przedstawiono zasady bezpiecznego poruszania się po chodniku i jezdni), Ochotniczej Straży Pożarnej (na czym polega praca strażaka).

³⁸ Za wyjątkiem dwójki dzieci, dla których do kontroli przedłożono odręcznie uzupełniony arkusz obserwacji wychowanka zawierający informację o współpracy z rodzicami dziecka.

demoralizacją, nie wskazano na potrzebę i nie podjęto działań mających na celu powoływania innych placówek wsparcia dziennego.

Dyrektor OPS wyjaśniła, że nie podejmowano działań w celu utrzymania lub uruchomienia nowych placówek wsparcia dziennego, ponieważ Ośrodek nie posiadał informacji, iż istnieje zapotrzebowanie w tym zakresie. Dzieci uczęszczające w latach wcześniejszych do wygaszonych już świetlic, miały możliwość uczestnictwa w zajęciach w świetlicy profilaktyczno-wychowawczej w pobliskiej miejscowości oraz w świetlicy szkolnej. Rozpoznania potrzeb rodzin, a w tym dzieci, jak wyjaśniła Dyrektor dokonywano podczas wizyt w środowisku oraz we współpracy z m.in. szkołami, kuratorem. Dane te wykorzystywano m.in. do kwalifikowania dzieci na kolonie szkolne, przyznawanie paczek w ramach akcji Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimą, Szlachetnej Paczki.

(akta kontroli tom I str. 54-70, 445-446)

7. Zapewnienie pomocy ze strony rodzin wspierających oraz finansowanie kosztów związanych z ich funkcjonowaniem.

W okresie objętym kontrolą nie zrealizowano wskazanego w Programach zadania polegającego na pozyskaniu rodzin wspierających.

Jak wynika z wyjaśnień Dyrektor OPS oraz przedłożonej dokumentacji, podjęte w styczniu 2020 r. działania Ośrodka w powyższym zakresie polegające na opracowaniu informacji i ogłoszeń o naborze na rodziny wspierające oraz na rozmowach z wychowawcami, pedagogami oraz osobami, które w ocenie OPS mogły pełnić funkcję rodziny wspierającej okazały się bezskuteczne. W 2019 r. pracownicy OPS informowali rodziny przeżywające trudności o możliwości wsparcia z instytucji rodziny wspierającej – jak wyjaśniła Dyrektor, nie było zainteresowania taką formą pomocy.

(akta kontroli tom I str. 48-49, 77-126, 430-435, 445-446)

8. Sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie.

8.1. Terminowo przekazywano sprawozdania rzeczowo-finansowe z zakresu wspierania rodziny oraz informacje do wojewody w ramach Centralnej Aplikacji Statystycznej³⁹.

Ustalono, że w składanych systemie CAS sprawozdaniach rzeczowo – finansowych w pozycji „wydatki na wynagrodzenie wraz z pochodnymi asystentów” OPS nie wykazywał dodatkowego rocznego wynagrodzenia asystenta, co powodowało różnicę w stosunku do danych wykazywanych w sprawozdaniach Rb-28S. Analiza danych zawartych w sprawozdaniach wykazała dodatkowo niezgodność w kwocie 1124,47 zł pomiędzy sprawozdaniem Rb-28S sporządzonym za 2020 r. a sprawozdaniami rzeczowo-finansowymi przekazanymi za okres od 1 stycznia do 30 czerwca 2020 r. i od 1 lipca do 31 grudnia 2020 r.

Główna księgowa Ośrodka wyjaśniła, że nieujmowanie dodatkowego wynagrodzenia rocznego asystenta rodziny wynikało z uzgodnień z Lubelskim Urzędem Wojewódzkim w Lublinie, zaś zawyżenie wartości wydatków w sprawozdaniach rzeczowo-finansowych wynikało z pomyłki pracownika sporządzającego sprawozdanie.

Główna księgowa nie przedłożyła jednak kontrolerowi NIK dokumentów potwierdzających dokonanie uzgodnień.

(akta kontroli tom I str. 150-254)

³⁹ Dalej: CAS.

9. Finansowanie działań na rzecz wsparcia rodziny w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym.

9.1. Analiza potrzeb finansowych wynikająca głównie z informacji o liczbie rodzin wymagających wsparcia oraz liczbie dzieci przebywających w pieczy zastępczej, odbywała się na etapie przygotowywania planu finansowego na kolejny rok budżetowy.

9.2. Na podstawie sprawozdań Rb-28S Gminy ustalono, że wydatki na zadania związane ze wsparciem rodziny i pieczą zastępczą wynosiły: w 2019 r. – 245 tys. zł (tj. 0,5% wydatków ogółem Gminy 45 041,9 tys. zł), w 2020 r. – 298,6 tys. zł (tj. 0,6% 49 966 tys. zł), w 2021 r. – 242 tys. zł (tj. 0,38% 63 595,4 tys. zł).

W kwotach tych ujęte były, odpowiednio w latach 2019-2021, wydatki przeznaczone na:

- współfinansowanie pobytu dzieci w pieczy zastępczej: 27,5 tys. zł, (tj. 11,2% wydatków na zadania związane z pieczą w 2019 r.), 49,1 tys. zł⁴⁰ (tj. 16,4% w 2020 r.), 57,5 tys. zł⁴¹ (tj. 23,6% w 2021 r.)
- zatrudnienie asystenta rodziny: 45,5 tys. zł⁴² (tj. 18,6% wydatków na zadania związane z pieczą w 2019 r.), 49,5 tys. zł⁴³ (tj. 16,6% w 2020 r.), 59 tys. zł⁴⁴ (tj. 24,4% w 2021 r.)
- funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego⁴⁵: 172 tys. zł (tj. 70,2% wydatków na zadania związane z pieczą w 2019 r.), 200 tys. zł (tj. 67% wydatków w 2020 r.), 125,5 tys. zł (tj. 52% wydatków w 2021 r.).

W okresie objętym kontrolą Gmina nie finansowała specjalistycznego poradnictwa, porad prawnych, spotkań ani terapii rodzinom z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.

(akta kontroli tom I str. 205-253, 255-264)

9.3. Wójt Gminy wyjaśnił, że sytuacja finansowa Gminy w latach 2019-2021 nie miała bezpośredniego wpływu na działania związane ze wsparciem rodziny. Zamknięcie dwóch świetlic funkcjonujących jako placówki wsparcia dziennego związane było z likwidacją szkół filialnych, a dzieci miały możliwość uczestnictwa w innych świetlicach oraz świetlicach szkolnych.

Wyjaśnienia Dyrektora OPS dotyczące braku zainteresowania rodziców organizacją placówek wsparcia dziennego nie znajdują potwierdzenia w przeprowadzonym badaniu ankietowym, zgodnie z którym sześć z 11 rodzin (tj. 54,5%) stwierdziło, że gdyby była taka możliwość, ich dziecko uczęszczałoby do placówki wsparcia dziennego.

(akta kontroli tom I str. 51-70, 278-280)

10. Kontrole realizacji zadań z zakresu wsparcia rodziny.

W latach 2019-2021 Wójt Gminy nie kontrolował Ośrodka w zakresie realizacji zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny..

(akta kontroli tom I str. 278-290, 436-438)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

⁴⁰ Wykonanie na poziomie 98,1% planu po zmianach.

⁴¹ Wykonanie na poziomie 88,5% planu po zmianach.

⁴² Wykonanie na poziomie 91% planu po zmianach.

⁴³ Wykonanie na poziomie 95% planu po zmianach.

⁴⁴ Wykonanie na poziomie 96,4% planu po zmianach.

⁴⁵ Koszty związane z finansowaniem placówek wsparcia dziennego ujmowano w rozdziale 85154 paragraf 2360.

1. Nie w pełni realizowano działania wynikające z art. 10 ust. 3 pkt 3 i 5 ustawy o wspieraniu rodziny, tj. polegające na świadczeniu usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych oraz organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych dalej "grupami wsparcia" lub "grupami samopomocowymi".

Dyrektor wyjaśniła, że niepodjęcie działań w powyższym zakresie wynikało z braku specjalistów w OPS wyposażonych w umiejętności prowadzenia grup wsparcia czy samopomocowych. W najbliższym czasie Ośrodek podejmie starania, by pozyskać do współpracy psychologa w celu zorganizowania grupy wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze.

(akta kontroli tom I str. 50-51, 54-70, 445-446)

2. Przygotowane przez asystenta rodziny cztery plany pracy z rodziną: z lutego 2019 r., czerwca 2020 r. oraz z maja i listopada 2021 r. nie zawierały udokumentowanego poświadczenia akceptacji treści planu pracy z rodziną przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, potwierdzającego przygotowanie tego planu we współpracy z nim. Plany te zawierały jedynie podpisy rodziny, asystenta oraz pracownika socjalnego.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o wspieraniu rodziny do zadań asystenta należy w szczególności opracowanie we współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pracy pomocy dziecku umieszczonego w pieczy.

Jak wyjaśniła Dyrektor OPS, asystent rodziny podczas sporządzania planu pracy z rodziną, kontaktował się telefonicznie z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

(akta kontroli tom I str. 52-70, tom II str. 59-73, 184-187)

3. Nierzetelnie sporządzono sprawozdania rzeczowo-finansowe z realizacji zadań przekazane wojewodzie za okres od 1 stycznia do 30 czerwca 2020 r. i od 1 lipca do 31 grudnia 2020 r. Analiza sprawozdań wykazała niezgodność w kwocie 1124,47 zł pomiędzy tymi sprawozdaniami a rocznym sprawozdaniem Rb-28S.

Główna księgowa Ośrodka wyjaśniła, że zawyżenie wartości wydatków w sprawozdaniach rzeczowo-finansowych wynikało z pomyłki pracownika sporządzającego sprawozdanie.

(akta kontroli tom I str. 150-254)

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Podjęcie działań mających na celu zorganizowanie pracy z rodzinami przeżywającymi trudności opiekuńczo-wychowawcze w formie usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych oraz organizowania spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji.
2. Zapewnienie każdorazowego udokumentowanego, pisemnego potwierdzenia przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej akceptacji planu pracy z rodziną, której dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej.
3. Rzetelne sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny.

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Lublinie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Lublin, dnia 12 maja 2022 r.

Kontroler
Ewelina Baran-Chomiuk
Inspektor kontroli państwowej

p. o. Dyrektor
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Lublinie
Edward Szempruch

.....
Podpis

.....
Podpis